

- **DERS KONU BAŞLIKLARI:**

- **Halkçılık, Laiklik, Devletçilik, İnkılapçılık**

• Ders Kaynakları:

- **İnkılap Dersleri**, (2018) Ed. Süleyman İnan, Cengiz Akseki, Kafka Kitap Kafe Yayınları, Denizli.
- Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk1919-1927**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.
- Cezmi Eraslan, **Yakın Dönem Türk düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2003.
- İhsan Güneş, **Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı**, (Ankara: İş Bankası Kültür Yay: 1997), s. 193-195.
- İsmet Giritli, "Atatürk ve Halkçılık", **Atatürkçü Düşünce**, AAM, Ankara1992 s. 453.
- Yücel Özkaya, "Atatürk ve Halkçılık", **Atatürkçü Düşünce**, AAM, Ankara1992, s. 460.
- Ergun Özbudun, "Atatürk ve Halkçılık", **Atatürkçü Düşünce**, AAM Yay Ankara1992), s. 443
- Suna Kili, "Tarih Açısından Kemalizm'in Özünü ve Oluşumu", **Atatürk Devrimleri, I. Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, (İstanbul: Sermet Matbaası, 1975, s.27.
- Necat Tüzün, "Atatürk İnkılaplarında Laiklik", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S. 4, C. 10, (Ankara: ATAM, 1987), s. 23.

- Turhan Feyzioğlu, “Türk İnkılabının Temel Taşı Laiklik”, **Atatürkçü Düşünce**, AAM, Ankara1992, s. 105.
- Ahmet Mumcu, “Cumhuriyetin İlk Dönemlerinde Laiklik”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S. 2, C. 1, ATAM, Ankara1985, s. 34.
- Suna Kili, **Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981, s. 267.
- Afet İnan, **Mustafa Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara1981, s. 122-123
- Tayyip Gökbilgin, “Türk Toplumunda Bir Kültür Devrimi Olarak Devrimcilik”, **Atatürkçü Düşünce**, AAM Yay. Ankara1992), s. 419.
- Özer Ozankaya, «Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Temel Olan Cumhuriyet ya da Demokrasi» **Cumhuriyet ve Demokrasi**, Yayına Hazırlayan Özer Ozankaya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Hamza Eroğlu, «Atatürk ve Devletçilik», **Atatürkçü Düşünce**, AAM, Ankara 1992. s 1032-1050.
- Fatih Özkul, «Anayasamızda Laiklik İlkesi», **Ankara Barosu Dergisi**, sayı 4, Ankara 2014.

- **HALKÇILIK:** Türk devlet geleneğine göre, devlet, halk için vardır. Bu sebeple halka hizmet, devletin varlık sebeplerinden birisidir. Orta Asya Türk devletleri döneminde, yönetme gücünü simgeleyen, Tanrı tarafından verildiği var sayılan “Kut” anlayışında, “halka hizmet etmek” birinci sırada gelmekteydi. Halk, aç ise doyurulacak, çıplak ise giydirilecek, yoksul ise zengin kılınacaktı.
- Türklerin İslam’ı kabulüyle birlikte aynı anlayışın devam ettiğini görüyoruz. Bu dönemde “Halk”, yöneticilere “Allah’ın emaneti” sayılmıştı.
- Arapçada “yaratma, yaratış” manasına gelen Halk, Türkçede “insanlar, cemiyeti beşeriye” anlamına gelmektedir. Halk, terim olarak da “bir ülkenin yurttaşlarının tümü” anlamını içermektedir.
- Öte yandan dünya tarihi boyunca “Halk”, “idare edenlerin dışında kalan bütün insanlar, belirli bir kültür seviyesine yükselmiş toplumlarda, bu seviyeye erişememiş kitleler” olarak da tanımlanmıştır.

- “Halk” İngilizce, Almanca ve Fransızcada milletlerin tarihi gelişim çizgileri içerisinde farklı tarihi dönemlerde farklı anlamlar içermektedir. Örneğin Fransızcada “az gelişmiş” anlamını içeren “halk” Almancada (Volk) üstün kültürel ve siyasal değerlerle bezenmiş” anlamına gelmektedir.
- Osmanlı-Türk düşüncesinde “halk” başlangıçta avam-havvas ikililiğine bağlı olarak, az gelişmiş, geri kalmış anlamını içermekteyken II. Meşrutiyet döneminde bu anlayış değişmiştir.
- **“Halkçılık”** ise halk adına konuşmak ve onun iyiliğini istemek, halkın yararını her şeyden önde tutmak olarak tanımlanmaktadır. Halkçılık dünyada (Güney Amerika’dan Sovyetler Birliği’ne) bir yandan bir aydın hareketi, diğer yanda bir orta sınıf bakışı veya bürokrat aydın kesiminin iktidarı ele geçirmek için kullandığı bir söylem olmuştur.
- Ancak Türkiye’de özellikle Mustafa Kemal döneminde “Halkçılık” “Çağdaşlaşma”nın hem bir öznesi hem de bir aracı (Türk Milleti’ni çağdaş bir toplum haline getirmek, eğitim öğretimden geçirmek, onu siyasetin temel unsuru kılmak ve de refaha kavuşturmak) olarak görülmüştür.

- Osmanlı devletinde “**klasik dönemde**” devlet işlerinin yürütülmesinde halkın arzularına, beklentilerine ve ihtiyaçlarına önem verilmekteydi. Padişahın belirli günlerde halkı huzuruna kabul edip sorunlarını dinlediği ve çözüm bulduğu Divan-ı Hümayunda halkın işlerinin görüşülmesinde hazır bulunması usulü yöneten-yönetilen birlikteliğine verilen önemi göstermektedir.
- Ancak zaman içinde klasik devlet yapısının bozulması ile halk-devlet (yöneten-yönetici) arasındaki birlikteliğin ortadan kalkmasına neden olmuştur.

- 18. yüzyıl sonlarından itibaren bazı düzenlemeler yapıldı ise de Tanzimat'a kadar halkın konumunda önemli bir değişim olmamıştır. **Tanzimat Fermanı'yla** tebaanın (vatandaş) can, mal, namus güvenliği garanti altına alınırken vergi ve askerlik gibi halkın hayatına dokunacak alanlarda değişikliklere gidilmiştir. Yeni kanunlar ve kurumlarla halkın devlet karşısında durumu bir ölçüde güçlenmiştir: (Örn. 1868'de Şura-ı Devlet açılışında Padişah Abdülaziz: “...**hükümetin vazifesinin her durumda halkın hak ve hürriyetlerini muhafazadan ibaret olduğunu, bunu yaparken de zor kullanmamak gerektiğini**” söylemiştir.
- **Tanzimat döneminde**, Babıali'nin politikalarını eleştiren Yeni Osmanlılar hak ve hürriyetlerin garanti altına alındığı, Anayasa çerçevesinde, halkın temsilcilerinden oluşacak bir parlamento ve iyi idarecilerle işlerin düzeleceğini savunarak Meşrutiyet sistemini talep etmişlerdir. Ancak buna rağmen hanedanın yerine halkı koyacak bir siyaset geliştirememişlerdir.

- **Yine de 1876'da Kanuni Esasi** ilan edilerek tebaanın hakları anayasal güvence altına alınmıştır. Kanunu Esasi'de 19 madde ile Osmanlı Devleti'nde halkın, dini, vicdani, şahsi hürriyetlere sahip olduğu, ekonomiye eşit katılma, eğitim alma, kendi mahkemelerinde yargılanma, devlet memuru olma hakları güvence altına alınmıştır.
- Görüldüğü gibi Osmanlı devletinde modernleşme sürecinde halka bakış ve ona verilen önem artmakla birlikte bu bakış **II. Meşrutiyet dönemine kadar bir ideolojiye ya da akıma dönüşmemiştir. II. Meşrutiyet döneminde** Jön Türkler, Rus halkçılık hareketi olan Narodnik (halka doğru) düşünceden Rusya'da eğitim görüp ülkeye dönen aydınlar (Hüseyinzade Ali, Menizade Yüsuf, Yüsuf Akçura) aracılığıyla oldukça etkilenmişlerdir.
- Jön Türk liderlerinden Ahmet Rıza, Mizancı Murat, Abdullah Cevdet yazılarında halk-devlet ilişkisi üzerinde durmuşlardır. Ancak hepsi halkın iktidara doğrudan müdahalesini devlet yönetimi açısından olumlu bulmamışlar (tam anlamıyla halk hakimiyeti noktasında), halkın eğitim düzeyi ve kültürünün yükselinceye kadar "Elit İktidarı"nın geçerli kılınmasını savunmuşlardır.

- Ancak şunu da belirtmeliyiz ki her ne kadar Jön Türkler “devletin kurtarılması”nı temel amaç olarak görerek modern anlamda bir halkçı bakış açısına sahip olmamışlarsa da halkın eğitilmesini “elit yöneticilerin” bir görevi olarak görmüşler, destek bulmak için de olsa kamuoyunu güçlendirmek, bunun için de elit kesimin halka yaklaşması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bunun için bir takım dergi ve gazeteler çıkararak, kullandıkları dili sadeleştirerek halk ile irtibatı güçlendirmek istemişlerdir. (Genç Kalemler, Halka Doğru Dergisi)

- Halkçılık, halkın, halk tarafından halk için idaresidir. Yani, halkın kendi kendisini demokratik esaslara uygun olarak yönetmesidir. Bu anlamda halkçılık, cumhuriyetçilik ve milliyetçiliğin tabii bir sonucudur.
- Mustafa Kemal'e göre halkçılık, kuvvetin, kudretin, hakimiyet ve idarenin doğrudan doğruya halka verilmesi ve yönetimin, ekonominin, politikanın, devlet ve toplum düzenlemelerinin halka dönük olmasıdır.
- Onun halkçılık anlayışında; kanunlar önünde mutlak eşitlik söz konusu olup, hiç bir fert, aile ve sınıfa ayrıcalık tanımamak ve Türkiye'de sınıf, kavgası ve imtiyaz kabul etmemek temel prensip olarak yer almışlardır.
- Halkçılık; özgürlüğü ve toplumsal düzenin sağlanmasını amaçlar. Ancak, halkçılık ile hiç bir zaman sonsuz bir özgürlük söz konusu olmamıştır. Bu kavram, kanunların çizdiği sınırlar çerçevesinde insanların özgürlüklerini kullanmalarını ve demokrat olmalarını öngörmüştür. Bu anlamda, fertlerin belli bir düzen ve disiplin içerisinde ve eşit şartlarda yaşamalarını ifade eder.

- Atatürk'ün halkçılığı, siyasi, sosyal ve iktisadi içerikliydi. Siyasi olarak halkçılık halk hakimiyeti, halkın yönetime doğrudan katılması demektir.
- Atatürk'ün sosyal ve iktisadi nitelikteki halkçılık anlayışına göre, halk, «millet ve devlet birliğini ve bütünlüğünü meydana getiren, sınıfsız, imtiyazsız bir topluluktur.»
- **Atatürk Halkçılığının Özellikleri:**
- **1. Atatürk Halkçılığı «Halk Hakimiyeti»'ni öngörür (demokrasiyi amaçlar)**
Siyasal rejim olarak Halkçılık Amasya Genelgesi'nde; «milletin, kurtuluş için kaderine el koyması» anlayışı ile ortaya çıktı. Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından hemen sonra bu düşünce hayata geçirildi. 24 Nisan 1920'de yeni bir hükümetin kurulması için Mustafa Kemal'in Meclis başkanlığına verdiği önergede hükümet biçiminin «**Halk Hükümeti**» olması öngörülmüştü.
- Mustafa Kemal Paşa'nın 13 Eylül 1920'de Meclis Başkanlığı'na sunduğu «**Halkçılık Programı**»'ndan kaynağını alan 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun birinci maddesinde, «**Egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir**», ve «**idare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idaresi esasına dayalıdır**», denerek halkçılık ilkesi ön plana çıkarıldı.

- 1927 yılından itibaren Cumhuriyet Halk Fırkası programlarında halkçılık ilkesi yer almıştı. 1931 yılında parti programında Halkçılığın tanımı şöyle yapılmaktaydı:
- *“İrade ve hakimiyet kaynağı milletindir. Bu irade ve hakimiyetin devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşı vazifelerini tamamıyla yerine getirmek için kullanılması, partini başlıca prensiplerindendir. Kanunlar önünde mutlak bir eşitlik kabul eden, hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa imtiyaz tanımayan yurttaşları, halktan ve halkçı olarak kabul ederiz. Türkiye cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil, fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü bakımından türlü hizmetlere ayrılmış bir cemaat saymak esas prensiplerimizdendir. Partinin bu prensipte göz önünde tuttuğu gaye, sınıf kavgaları yerine içtimai nizam ve sosyal süzen ve birliği elde etmek ve menfaatler arasında birbirine zıt olmayacak surette ahenk yaratmaktır.”*

- Halkçılığın özünde demokrasi vardır. Mustafa Kemal Vatandaş için Medenî Bilgiler Kitabında Halkçılığı demokrasi yerine kullanmıştır:
- «Demokrasi (halkçılık): Demokrasi esasına müstenit (dayanan) hükümetlerde, hâkimiyet, halka, halkın ekseriyetine (çoğunluğuna) aittir. Demokrasi prensibi, hâkimiyetin millette olduğunu, başka yerde olmayacağını iltizam eder (gerektirir). Bu suretle demokrasi prensibi, siyasî kuvvetin, hâkimiyetin, menşesine ve meşruiyetine (kökenine ve yasallığına) temas etmektedir.»
- Kitabın başka bir yerinde de:
- «demokrasi prensibi, halkçılık: bu prensibe nazaran (göre) irade ve hakimiyet milletin tümüne aittir. Ve ait olmalıdır. Demokrasi prensibi hakimiyeti milliye şekline inkılâb etmiştir (ulusal egemenliğe dönüşmüştür)»

- **2. Atatürk Halkçılığı Orijinaldir:**

- Mustafa Kemal, I. TBMM'nde idarenin Sovyet idaresine benzediğini iddia edenlere verdiği cevapta: «Milletimizin bugünkü idaresi hakiki mahiyeti ile bir halk idaresidir. Bu halk idaresinin esası meşverettir. (fikir alış verişinde bulunma). Ruslar buna Sovyet idaresi der. Türkiye'de bu tebeddül (değişme) şeklinde değil, milletimizin zihniyetinde görülmektedir.» demişti. Yine aynı günlerde:
- «Efendiler bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir. Sosyalist bir hükümet değildir. Fakat hakimiyeti milliyeyi, irade-i milliyeyi yegane tecelli ettiren bir hükümettir. Bilimsel olarak bizim hükümetimizi ifade etmek lazım gelirse halk hükümeti deriz.» diyerek o günkü idarenin özgün olduğunu belirtmiştir. «Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı, milli heyetçe mücadeleyi caiz (uygun) gören bir anlayışı takip etmekteyiz...»
- Mustafa Kemal 1 Mart 1921 tarihli bir konuşmasında da: «...Dünyada birbirlerine kanunlarıyla şekliyle tam benzeyen iki hükümet gösteremezsiniz. Dolayısıyla biz, kendi benliğimiz içinde ve kendi mizaç ve tabiatımızla terakki (ilerliyoruz) ediyoruz, edeceğiz.» demiştir.

- Mustafa Kemal, savaştan sonra, Batılıların yöntemlerini Türk milletinin milli özelliklerine uygulayarak bir sentez yapmak istemiştir. Siyasal inkılaplar ile siyasi yapıyı değiştirmek yanında toplumsal yapıyı da değiştirmek istemesinin bir nedeni de budur. Batılı devletlerin güçlenmiş bir Türk milleti için bir tehdit oluşturmayacağını düşünmektedir. Bu nedenle şapka kanunu dahil olmak üzere yapılan inkılaplar şekli ve biçimsel olarak Batı'ya benzemek için değildir.
- 2 Kasım 1922'de verdiği bir demeçte: «...şurası unutulmamalıdır ki idare tarzımız Bolşevik sistemi değildir. Çünkü biz ne Bolşevikiz ne Komünist. Ne biri ne diğeri olamayız. Çünkü biz milliyetperver ve dinimize hürmetkarız. Hülasa bizim hükümet şeklimiz tam bir demokrat hükümettir ve dilimizde bu hükümet halk hükümeti diye adlandırılır.»

- **3. Atatürk Halkçılığı Millidir:** Çünkü Misakı Milli sınırları içinde yaşayan Türk vatandaşlarını gönençli kılmayı, huzur ve bolluk içinde yaşatmayı amaçlamaktadır. Mustafa Kemal, Osmanlıcılık ve İslamcılık akımlarının imparatorluğu yıkılışının önüne geçemediğine bizzat tanık olmuştur. Atatürk Nutukta:
  - «...kendimizi cihanın hakimi zannetmek gafleti artık devam etmemelidir. Hakiki durumumuzu, dünyanın vaziyetini tanımamakla gafletle, gafillere uymakla milletimizi sürüklediğimiz felaketler yetişir. Bile bile aynı faciayı devam ettiremeyiz»
  - Mustafa Kemal iç ve dış politikada hayalci değil, realisttir. İslamcılık, Turancılık gibi kısa dönemde gerçekleşemeyecek idealler doğrultusunda Türk Milletinin yönlendirilmesini doğru bulmamaktadır «hiçbir hudut tanımayarak dünyada mevcut bütün Türkleri dahi bir devlet halinde birleştirmek» siyasetinin uygulama imkanı olmadığını» savunmaktadır.

- **Atatürk Halkçılığının dayanağı millettir.** Mustafa Kemal pozitif bilimlerin geliştiği bir çağda doğmuştu. Bu nedenle halkı bilinçlendirmenin gerekli olduğuna inanıyordu. Nitekim Mustafa Kemal Samsun'a çıktıktan sonra Havza Genelgesi'nden ömrünün sonuna kadar kendisini millete adanmış, milletin önce kurtuluşu sonra gelişmesi için gerekli olan bilgi ve düşüncelerini millete her yerde anlatmış ve bu sayede milletiyle yürüyebilmiştir.
- İzmir İktisat Kongresinin açılışında yaptığı konuşmada toplanan delegelere her şeyin dayanağı ve kaynağının millet olduğunu belirtmiştir: «arkadaşlar sizler doğrudan doğruya milletimizi teşkil eden halk sınıflarının içinden geliyorsunuz ve onlar tarafından seçildiniz. Bu nedenle memleketimizin milletimizin, halini, ihtiyacını, emellerini ve elemelerini herkesten daha iyi biliyorsunuz. Sizin söyleyeceğiniz sözler, alınmasını isteyeceğiniz tedbirler, doğrudan doğruya halkın dilinden söylenmiş sayılır. Zira halkın sesi hakkın sesidir.»

- **4. Atatürk Halkçılığı Sınıf ayrımını reddeder:** Halkçılığının üçüncü unsuru sınıfsız toplumdur. Sınıf üstünlüğüne ve sınıf ayrımına karşıdır. Hiçbir aile, sınıf veya kurumun bir diğerine üstün olmadığını kabul etmektedir.
- Atatürk, Türk toplumunun sosyal sınıflardan değil, çeşitli meslek gruplarının varlığından ve bu gruplar arasındaki işbirliğinden oluştuğunu düşünmektedir. Atatürk Türk toplumunda zengin bir burjuva ve yoksul bir işçi sınıfı bulunmadığını, halkın büyük çoğunluğunun küçük çiftçi olduğunu belirtmişti:
- «...milletimiz birbirinden çok farklı menfaat takip edecek ve bu itibarla birbiriyle mücadele halinde bulunan çeşitli sınıfa malik değildir.»
- Bu tespit 1927 nüfus sayımının da gösterdiği gibi o dönemin gerçeklerine uygun düşmektedir.
- Halkçılık, yurdun gelişmesi için milli birlik fikrine dayanıyordu. 1925'te Aşar Vergisi'nin kaldırılması, 1929-1939 yılları arasında topraksız çiftçiye toprak dağıtılması imtiyazsız toplum oluşturmaya ve herkesi refaha ulaştırmaya dönük adımlardı.

- Mustafa Kemal'in kuvvet, hakimiyet ve iradeyi halka dayandırma çabasının önemli bir yansıması hakimiyetin hiçbir şahsa, makama terk edilemeyeceği esasına dayanır ki kaderlerini tek bir kişiye bağlayanlar her durumda ezileceklerdir. O'na göre bu kişi kendisi olsa bile öyledir.
- Atatürk'e göre, «asıl olan millettir, toplumsal heyettir. Onun da ortaya çıktığı yer meclistir.»
- Mustafa Kemal, «Efendiler, ilham ve kuvvet kaynağı milletin kendisidir. Bu milletin ortak arzusu ve gerçek düşüncesidir. Varlığımızı, istiklalimizi kurtaran bütün teşebbüs ve hareketler, milletin ortak fikrinin, arzusunun, azminin yüksek sonucundan başka bir şey değildir.» diyerek, bütün mücadelesini halkla birlikte yaptığını ısrarla vurgulamıştır.
- Halkçılık düşüncesi, 1961 Anayasası ile daha da geliştirildi. Sosyal Devlet vurgusu yapılmıştır.

- **DEVLETÇİLİK:** Devletçilik, Türkiye'nin toplumsal ihtiyaçlarına cevap veren, ekonomik sosyal, kültürel kalkınmasına ve gelişmesine olanak kazandıran politik bir uygulamadır.
- Klasik tanımıyla devletçilik; devletin, daha önce kendi faaliyet alanına girmeyen alanlara da, kamu menfaati sebebiyle girmesi, katılması ve müdahale etmesi demektir.
- Türkiye'de devletçiliğin kuruluş amacı, Osmanlı'dan devralınan ve yarı sömürge haline getirilmiş Türkiye ekonomisini ve Türk toplumunu süratle kurmak ve kalkındırmaktı. (hem ekonomik hem sosyal olarak geliştirmek)

- Türkiye’de devletçilik bir sentez olarak daha 1930’lardan önce ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal 1 Mart 1922 Meclis açılış konuşmasında: «Ekonomi politikamızın önemli amaçlarından biri de, toplumun genel faydasını doğrudan doğruya ilgilendirecek kuruluşlar ile, ekonomik alandaki teşebbüsleri, mali ve teknik gücümüzün ölçülerine uygun olarak devletleştirmektir»
- diyerek ilk kez devletçiliği dile getirmiştir.
- Atatürk’e göre devletçilik, Türkiye’nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye’ye has bir sistemdir. O, devletçiliği tamamıyla demokrasi ve hürriyet rejimi içerisinde değerlendirmiş, devletin, ekonomik alanda rehberliğini ön planda tutmuştur.

- Atatürk, Vatandaş İçin Medeni Bilgiler kitabında devletçiliğin, mümkün olduğu kadar kısa sürede milleti refaha ve memleketi bayındırlığa erdirtmek için devletin özellikle ekonomide aktif bir rol oynamasını esas aldığını ifade etmiştir.
- Türkiye’de uygulanan devletçilik orijinaldir. Kendisine özgüdür. Mustafa Kemal bunu çeşitli zaman ve yerlerde dile getirmiştir:
- «...bizim uygulamayı düşündüğümüz «Mutedil devletçilik» prensibi, bütün üretim ve dağıtım araçlarını kişilerden alan sosyalizm anlayışına benzemez, özel girişimciye yer vermeyen komünizme benzemez».

- «Türkiye'nin uyguladığı devletçilik sistemi, on dokuzuncu asırdan beri sosyalizmi savunanların ileri sürdükleri fikirlerden alınan bir sistem değildir.
- Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye özgü bir sistemdir. Devletçiliğin bizce manası şudur: kişilerin özel girişimlerini ve faaliyetlerini esas tutmak; fakat büyük bir milletin bütün ihtiyaçlarını ve birçok şeyin yapılmadığın göz önünde tutarak, memleket ekonomisini devletin eline almak.
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti Türk vatanında asırlardan beri özel teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an evvel yapmak istedi ve kısa bir zaman içinde yapmayı başardı. Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi liberalizmden başka bir yoldur.»

- **Devletçiliğin Özellikleri:** Devletçilik öncelikle ve zorunlu olarak devletin ekonomiye müdahalesini gerekli kılmıştır. Ancak bu müdahalecilik, devletin genel, yapıcı, kurucu ve koruyucu rolünü içermiştir. Bir sosyal sınıf için değil, bütün vatandaşların refahı öngörülerek müdahale gerçekleştirilmiştir.
- Türkiye’de devletçilik beraberinde «Planlı ekonomiyi» getirmiştir. Hızla kalkınmayı sağlamak için ekonomide planlama en uygun yoldur. Bu nedenle 1933 yılında «Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı» hazırlanmış ve bir yıl sonra yürürlüğe konulmuştur. Türkiye bu dönemde hızlı bir sanayileşme hamlesi içine girmiştir.
- Devletçilik özel girişimciyi ve devlet işletmeciliğini bir arada dengeli bir şekilde yaşatmayı gerekli kılmıştır. Böylece devletçilik ile hem ekonomik bakımdan eksik alanlar devlet tarafından doldurulmuş, hem özel girişimci desteklenmiş, hem de özel girişimci için bir okul fırsatı doğmuş oluyordu.(Kuruluşundan 1949 yılı sonuna kadar Sümerbank adına yurt içinde 449 ve yurt dışında 109 öğrenci eğitim görmüştür. Süreç içerisinde devlet kuruluşları aracılığıyla eğitim alan, işletmelerde çalışanların bir kısmı özel girişimci olacaklardır.)

- **Devletçilik Türkiye’de sosyal kalkınma olanakları sağlamıştır.** KİT’lerde çalışanların özlük hakları devletin güvencesi altına alınmış, işçiler fabrikalarda sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlandırılmış, işsizlik sigortası anlayışı gelişmiş, işçi aileleri ve çalışan memurlar için barınak, spor ve eğlence tesisleri hizmete sokulmuştur. Kısaca sosyal devlet ilkesinin devlete yerleşmesinde devletçiliğin rolü büyük olmuştur.
- Tüm bu yönleriyle Türkiye’de uygulanan devletçilik, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra, bağımsızlığını kazanan devletler tarafından Liberaliz ve Komünizm gibi, geri kalmış bir toplumun kalkınmasında zorlamalara neden olan sistemlere bir alternatif olarak görülmüştür ve örnek alınmıştır.

- **LAİKLİK:**

- “Laik” kelimesinin aslı Yunanca “Laikos” kelimesinden gelmektedir. Latince’ye “Laicus”, Fransızca’ya “Laic, Laique” olarak geçmiş, Türkçe ise okunuşuna sadık kalınmıştır. Laiklik yerine Almancada “seakularismus”, İngilizcede ise “secularism” veya “secularise” kelimeleri de kullanılır. Sekülerizm, dinin toplumsal hayattaki öneminin azalması ve dindarlığın zayıflaması anlamına gelir. Arapçada laiklik karşılığı kullanılan kelime ise “ilmaniye” veya “almaniye” sözcüğüdür. Sözcük birinci şekliyle ilim, ikinci şekliyle ise âlem kelimesinden türemiş olduğundan, laiklik anlamında kullanıldığı zaman anlamı bilimsellik veya bilimselcilik olmaktadır.
- Eski çağlarda bu söz rahipler sınıfına mensup olmayan kişiler için kullanılmıştır. Hristiyanlıkta kilise adamlarına “clerici”, bunlar dışında kalan inanmışlar topluluğuna “laici” denilmiştir.
- Fransız İhtilali ile birlikte kelime, devlet ile din arasındaki ilişkiyi anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır.

- **Laiklik ise;** sosyal hayatta din kurallarına tabi olmayan hukuk anlayışını ifade eder. Dinle devletin birbirinden ayrılması ve devletin din, dinin de devlet işlerine karışmaması, memlekette mevcut ve kabul edilen din ve mezheplere karşı devletin tarafsız olması, bunlardan hiçbirini, diğeri aleyhine olarak, özellikle ayrıcalıklı hale getirmemesi; buna karşın dinin de devlete karşı nisbi de olsa, bir özerklik içinde ahlaki ve manevi hayatın düzenleyicisi olarak hüküm sürmesidir.
- Laiklik kavramı, Osmanlı İmparatorluğuna 19. yüzyılda girmiştir. Kavram tartışılmasına rağmen devlet yönetiminde etkinliği olmamıştır. 1876 Anayasası'na Osmanlı Devleti bir monarşi olup, saltanat babadan oğula geçmektedir. 11. maddesinde “Devlet’i Osmaniye’nin dini, Din-i İslâmdır.” cümlesi ile Devlet dininin İslam olduğu belirtilmiştir. 1876 Anayasası laik bir devlet düzeni kurmamakla birlikte inanç ve ibadet hürriyetini anayasal güvence altına almıştır.

- **Laiklik, II. Meşrutiyet döneminde** Çağdaşlaşma-İslamlaşma-Türkleşme akımları içerisinde tartışılmaya başlamıştır. Kavram, İslamcılık akımını benimseyenlerce kabul görmezken çağdaşlaşma yanlıları (Batıcılar, Türkçüler), milli ve dini köklerden kopmadan devletin laikleşmesi, kadının medeni haklarına kavuşturulmasını istemişlerdir.
- Laiklik, Milli Mücadele döneminde ortaya çıkan «hakimiyeti milliye» prensibinin bir gereği olarak, yeni Türk Devleti'nin temel ilkelerinden birisi olmuştur. Bu dönemde, siyasi, sosyal, hukuki ve ekonomik zorunluluğun bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan laiklik, İnkılaplarla birlikte devlet idaresi ile birlikte, hukuk, eğitim ve dil alanlarını da kapsamıştır.
- Laiklik, Türk devlet ve toplum yaşamında ancak Cumhuriyetle birlikte gelişmiştir. Saltanatın kaldırılması ardından Cumhuriyetin ilanı, Tevhid-i Tedrisat yasasının hazırlanması, Halifeliğin kaldırılması ile devletin temel, laik yapısı kurulmuştur.
- **1926 yılı içerisinde** hazırlanan Medeni Kanun ve diğer hukuk inkılapları, 1924 anayasası ile birlikte hukuksal bakımdan devletin laik karakteri güçlendirilmiştir. **10 Nisan 1928** Anayasa değişikliğiyle «devletin dini» ibaresi çıkarılmış Anayasa da tam anlamıyla laik bir niteliğe kavuşturulmuştur.

- 5 Aralık 1934 tarihli Anayasa değişikliği ile kadınlara da milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiş. Nihayet 5 Şubat 1937’de laiklik ilkesi anayasaya alınmıştır.
- Atatürk’ün Laiklik ilkesi yalnızca devlet ve dinin ayrılığı, devletin dinsel kurallara dayanmaması olarak değil, bunun yanında kişiye din konusunda özgürlük tanınması ve bu özgürlüğün korunması anlamına gelir.
- Cumhuriyet döneminde çağdaş bir toplum ve devlet olmak, laiklik ilkesinin eğitimde, siyasette devlet ve toplum yönetiminde ve örgütlenmelerinde eksiksiz uygulanmasıyla mümkün olacağı düşünülmüştür.

- Türkiye’de din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması amacıyla, devletin laikleştirilmesi öngörülmüş ve bunun için bazı çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmiştir. Bu maksatla,
- 3 Mart 1924 tarihinde; Halifelik ve Şeriyeye ve Evkaf Vekaleti kaldırılmış ve
- 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid - i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır.
- 10 Nisan 1928’de Anayasada yer alan “Devletin dini İslam’dır.” ibaresi çıkarılırken,
- 5 Şubat 1937 tarihinde de laiklik diğer Atatürk ilkeleriyle birlikte anayasaya girmiştir.
- Yapılan bu düzenlemelerle, Türkiye’de laikliğin önünde yer alan engeller ortadan kaldırılmış, Türkiye Cumhuriyeti resmen «laik» yapıda bir devlet haline getirilmiştir.
- Atatürk’ün gerçekleştirdiği inkılapların temelini oluşturan laiklik, Türk Milletinin maddi, manevi ve fikri yapısını modernleştirmeyi amaçlamıştır. Bu dönemde, toplum hayatından hurafelerin çıkarılması, din adına yapılan şahsi istismarların önüne geçilmesi gibi çalışmalar, milleti modernleştirme amacına yöneliktir.

- **Laikliğin Esasları:**

- **1. İnanç Hürriyeti:** İnanç hürriyeti, kişinin resmi olan ya da olmayan hiçbir baskı, tesir ve tehdide uğramaksızın benimsediği dine serbestçe inanabilmesi, vicdanına mal edebilmesi anlamına gelir. İnanç hürriyeti bireyin istediği dini seçebilmesi yanında, hiçbir dine inanmaması özgürlüğünü de kapsar. İnanç hürriyeti açısından benimsenen din içerisinde mezhep ve tarikat ayrımı da yapılamaz.
- Atatürk, “Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye karşı değiliz. Biz sadece din işlerini, ulus ve memleket işleriyle karıştırmamaya çalışıyor, kasıt ve fiile dayanan tutucu hareketlerden sakınıyoruz.” demiştir.

- **2. İbadet Hürriyeti:** Din hürriyeti ibadet hürriyetini de kapsamaktadır. Laik bir devlet ibadet hürriyetini de tanımalıdır. İbadet, kişinin inandığı dinin belirttiği gerekleri, ayinleri, törenleri yerine getirebilmesi anlamına gelir.
- İbadet etme hürriyeti, ibadet etmeme hürriyetini beraberinde getirdiği için, kişiler belli bir dine inandıklarını beyan etseler bile, o dinin gerektirdiği ibadetleri yapmaya zorlanamazlar. Zaten demokrasinin temel işlevi, herkesin bireysel hayatını, kendi dini veya felsefi tercihlerini barışçı bir biçimde yaşayabilmesi için gerekli olan ortamı hazırlamaktır.
- Atatürk: “...Din ve mezhep herkesin vicdanına kalmış bir iştir. Hiçbir kimse hiçbir kimseyi, ne bir din, ne de bir mezhebi kabul etmeye zorlayabilir. Din ve mezhep hiçbir zaman politika aleti olarak kullanılamaz.”; “Türkiye Cumhuriyetinde, her yetişkin dinini seçmekte hür olduğu gibi, belirli bir dinin merasimi de serbesttir. Yani, ibadet hürriyeti vardır. Tabiatıyla ibadetler, güvenlik ve genel adaba aykırı olamaz, siyasi gösteri şeklinde yapılamaz. Geçmişte çok görülmüş olan bu gibi durumlara artık Türkiye Cumhuriyeti asla katlanamaz.” demiştir.

- **3. Devletin resmi bir dininin olması:** Laik bir devlet resmi olarak belli bir dini kabul ettiğini belirtmemeli, örneğin anayasasında böyle bir kabule yer vermemelidir. Bu tür bir durumun gerçekleşmesi halinde, o devlet tarafından din ve inanç hürriyeti tanınmış ve güvence altına alınmış olsa bile, laiklik açısından tam bir güvence sağlanamadığı söylenebilir. Burada kastedilen, devletin belli bir dine üstünlük tanımaması, onun kurallarını kanunlar ve diğer devlet işlemleri yoluyla vatandaşlarına uygulatmaya çalışmamasıdır.
- Resmi bir dini olmayan devlet, belli bir dinin kurallarını vatandaşlarına benimsetmek için faaliyette bulunamayacağı gibi zorlayıcı tedbirler de alamaz.

- 4. Din Kurumları ile Devlet Kurumlarının Birbirlerinden Ayrılmış Olması
- Laik bir devlette din kurumları devlete ait işlevleri yerine getiremeyeceği gibi, devlet kurumları da din kurumlarına ait işlevleri yerine getirmemelidir. Devlet ve din herhangi bir şekilde birbirine bağlı olmamalı, din ve devlet işlerini tamamen birbirinden ayırıp bağımsızlaştıran bir yönetim sistemi benimsenmelidir.
- Atatürk, Vatandaş İçin Medeni Bilgiler kitabında:
- «Türkiye Cumhuriyet'inin resmi dini yoktur. Devlet idâmesinde bütün kanunlar, nizamlar ilmin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere, dünya ihtiyaçlarına göre yapılır ve tatbik edilir. Din telakkisi vicdani olduğundan, Cumhuriyet, din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmayı ulusumuzun muasır terakkisinde başlıca muvaffakiyet âmili görür.» demektedir.
- “Bugünün ihtiyaçlarına uygun kanun yapmak ve onu iyi tatbik eylemek refah ve ilerleme vasıtalarının en mühimlerindenidir.”

- 5. Devlet Yönetiminin Din Kurallarından Etkilenmemesi: Laik devlette yönetim din kurallarına göre değil, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, akılcı ve bilimsel verilere dayanır. Eğer bir devlette hukuk kurallarının din kurallarına uygun olması zorunluluğu varsa o devlet teokratiktir, laik olarak kabul edilemez.
- Mustafa Kemal'e göre devlet işleri dinin kurallarına göre değil, aklın kurallarına göre yürütülmeliydi: “Biz, ilhamlarımızı gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk ulusu ve bir de uluslar tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir.”
- Mustafa Kemal'e göre her şeyde olduğu gibi devlet idaresinde de akıl ve bilim geçerli olmalıdır:
- «Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir.»

- **İNKILAPÇILIK (Devrimcilik):** Atatürk ilkelerinin tamamını içine alan, genel ve ana ilkedir. Gerçekleştirilmiş olan bütün inkılaplar ve ilkelere sahip çıkmayı ifade eder. İnkılapçılık ilkesi, topyekun bir ilerleme ve çağdaşlaşma demektir.
- Bir bütün olan ilkelerin “**motor gücü enerji gücü dinamizmi**” inkılapçılıktır. Bu çerçevede İnkılapçılık ilkesi bir yandan yarattığı devleti güçlendirmeyi amaçlarken, öte yandan uygar dünyanın gidişine ayak uydurmayı sağlamaya çalışmaktadır. Atatürk İnkılapçılığı şu şekilde tanımlamaktadır:
- «Milletimizin birçok fedakarlıklarla yaptığı devrimlerden doğan ve gelişen prensiplere sadık kalmak ve müdafaa etmek esastır. Bu koyduğumuz prensipler bugünün icatlarına göre, milletimizin medeniyet yolunda gelişmesi için faydalı bulduklarımızdır. Ancak sosyal bünye daima gelişen ve tekamüle yönelmesi zaruri olan bir durumdur. İlim ve teknik ise her an yeniliklere icatlara açıktır. İşte bu durumda inanların istek ve ihtiyaçları hem maddi hem manevi sahada daima çoğalan bir şekilde gelişir. Tarihin seyri içinde hiçbir prensip dogmatik bünyesini muhafaza edemez. Onun için Türk milleti yaşadığı çağın medeniyet seviyesinin icaplarını yerine getirmek mecburiyetindedir....devrim her şeyi sadece devirerek değil, yapıcı-kurucu olduğu zaman bir değer taşır»

- İnkılapçılık ilkesi ulus bireylerine sorumluluklar da yüklemiştir. Bu sorumlulukların başında inkılapları, inkılap aleyhtarlarına karşı korumak gelir. Bunun yolu ise inkılapları yaygınlaştırmak, halka mal etmektir; halkta inkılap ruhunun ve felsefesinin oluşmasını sağlamaktır. Bu çerçevede inkılapçıların siyasi ve kültür devrimleri içinde yer alan demokrasiyi halka anlatması beklenmiştir.
- Mustafa Kemal, 1938'de İstanbul'da:
- «Bir takım kelimeler vardır ki sık sık söylendiği halde, hatta aydınlar arasında bile onu tamamen anlayanlar çok değildir. Halkçılığın ne olduğunu esaslarının neden ibaret olduğunu halkçıların halka karşı ne gibi vazifeler yüklenmek zorunluluğunda kalacaklarını birer birer izah etmek, açıklamak lazımdır»
- diyerek, halkçılıkla demokrasiyi eş anlamlı kullanmış ve halkın bilinçlendirilmesini istemiştir.

- Bu yönde en büyük görev de gençliğe düşmektedir. Mustafa Kemal'in 1935'te Mülkiyenin kuruluş yıldönümü dolayısıyla devrin başbakanı İsmet İnönü'ye gönderdiği yazı bunun en güzel örneğidir:
- «Genç arkadaşlara, söyleyiniz ki, Türk milletine Türk cumhuriyeti devletine karşı mecbur olduğumuz ödevler bitmemiştir ve bitmeyecektir. Bu dünyadan göçerek Türk milletine veda edecek insanların, çocuklarına ve kendilerinden sonra yaşayacak olanların son sözleri... benim Türk milletine, Türk cumhuriyetine Türklüğün istikbaline ait ödevlerim bitmemiştir, siz onları tamamlayacaksınız. Siz de sizden sonrakilere benim sözümü tekrar ediniz olmalıdır»
- diye seslenmiş ve inkılapçı ruha işaret etmiştir.